

MAVZU: VOQEA KATEGORIYASI O'ZBEK VA INGLIZ TILIDA VA UNING LINGVISTIK TAHLILI

Avtor: Avilova Aziza

Annotatsiya: Ushbu maqolada voqea kategoriyasi ingliz va o'zbek tillarida lingvistik nuqtayi nazardan tahlil qilinadi. Voqea kategoriyasining har ikki tilga xos o'ziga xos jihatlari, farqlari va o'xshashliklari o'rganiladi. Tadqiqot natijasida til strukturasidagi morfologik, sintaktik va semantik farqlar aniqlanib, ularning lingvistik talqini taqdim etiladi.

Kalit so'zlar: voqea kategoriyasi, lingvistik tahlil, ingliz tili, o'zbek tili, morfologiya, sintaksis, semantika, fe'llar, qiyosiy tahlil.

Abstract: This article examines the category of events in English and Uzbek languages from a linguistic perspective. The study explores the unique features, differences, and similarities of event categories in both languages. The research identifies morphological, syntactic, and semantic distinctions within the language structures and provides their linguistic interpretation. The findings contribute to a deeper understanding of the linguistic systems of English and Uzbek, with implications for teaching, translation, and further linguistic research.

Keywords: event category, linguistic analysis, English language, Uzbek language, morphology, syntax, semantics, verbs, comparative analysis.

Kirish

Voqea kategoriyasi tilshunoslikning muhim tarkibiy qismidir. Har bir til voqea, harakat yoki hodisalarni ifodalash uchun o'ziga xos tuzilmalarga ega. Ingliz va o'zbek tillari bir-biridan morfologik va sintaktik jihatdan tubdan farq qiluvchi tillar. Ushbu maqola orqali voqea kategoriyasining ushbu ikki tilda qanday ifodalanishi, ularning semantik va grammatik talqinlari tadqiq etiladi. Tadqiqot, avvalo, voqea tushunchasining umumiy ta'rifini berishdan boshlanadi, so'ngra ingliz va o'zbek tillarida ushbu kategoriya qanday aks etishi lingvistik tahlil qilinadi.

Adabiyotlar tahlili

Tilshunoslikda voqea kategoriyasi haqida ko'plab ilmiy ishlar amalga oshirilgan. Ingliz tilida voqea kategoriyasini ifodalovchi fe'llar, predikativ birliklar va vaqt shakllari semantik jihatdan tahlil qilingan¹. O'zbek tilshunosligida esa voqea tushunchasi asosan fe'llarning ma'no shakllari va ularning vaqt, holat bilan bog'liqligi orqali ko'rib chiqilgan². Levin Ingliz tilida voqealarning semantik tasnifini³ taklif qilgan bo'lsa, Xudoyberdiyev o'zbek tilida fe'llar vositasida voqea va harakatlarning grammatik tasnifiga⁴ e'tibor qaratgan. Ushbu ishlarning natijalari ingliz va o'zbek tillaridagi voqea kategoriyasini qiyosiy tahlil qilish uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Tahlil va natijalar

Ingliz tilida voqea kategoriyasi

Ingliz tilida voqea kategoriyasi asosan quyidagi tarkibiy qismlar orqali ifodalanadi:

1. **Fe'llar va ularning vaqt shakllari:** Masalan, "She is running" va "She ran" gaplarida voqea turli zamonlarda ifodalangan.
2. **Modal fe'llar:** Harakatning ehtimollik, majburiyat yoki imkoniyat darajasini belgilaydi (masalan, "She might run").
3. **Syntaktik tuzilmalar:** Ingliz tilidagi gaplar ko'pincha qat'iy sintaktik tartibga ega bo'lib, bu voqealarning aniqligini ta'minlaydi.

O'zbek tilida voqea kategoriyasi: Fe'llarning ma'no shakllari va qo'shimchalari: Harakatning davomiyligi yoki tamomlanganligi -di, -ayotgan, -ar qo'shimchalari orqali ifodalanadi. Masalan, "U chopdi" va "U chopmoqda."

Gapning erkin sintaktik tuzilishi: O'zbek tilida gap bo'laklari o'rnining erkinligi voqeani turlicha urg'ulash imkonini beradi.

Morfologik jihatlar: Voqea kategoriyasini aniqlashda otlashgan fe'llar va boshqa grammatik vositalar muhim rol o'ynaydi.

Ingliz va o'zbek tillaridagi farqlar va o'xshashliklar

¹ Fillmore, C. J. (1971). "Types of lexical information." In Semantics.

² G'ulomov, A. (1985). "O'zbek tili grammatikasi." Toshkent: Fan.

³ Levin, B. (1993). "English Verb Classes and Alternations." Chicago University Press.

⁴ Xudoyberdiyev, N. (2002). "O'zbek tilida fe'llar semantikasi." Toshkent: Universitet nashriyoti.

Morfologik o'ziga xoslik: Ingliz tilida voqeani ifodalashda asosan analitik vositalar ishlatilsa, o'zbek tilida bu sintetik vositalar yordamida amalga oshiriladi.

Sintaktik tuzilma: Ingliz tilidagi qat'iy so'z tartibi va o'zbek tilidagi erkin so'z tartibi voqeani ifodalashda muhim farq yaratadi.

Semantik jihat: Har ikki tilda ham voqealar turli vaqt va holatlarda ifodalanishi mumkin, ammo bu tilning ichki strukturasi orqali amalga oshiriladi.

Xulosa

Voqea kategoriyasi ingliz va o'zbek tillarida morfologik, sintaktik va semantik jihatdan farqlanadi. Ingliz tili qat'iy sintaktik tuzilmalarga tayanar ekan, o'zbek tili morfologik jihatdan boyligi bilan ajralib turadi. Ushbu farqlar har ikki tilning lingvistik tizimini yanada chuqurroq o'rganishga imkon beradi. Tadqiqot natijalari o'qitish, tarjima va lingvistik tadqiqotlar uchun amaliy ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Fillmore, C. J. (1971). "Types of lexical information." In Semantics.
2. Levin, B. (1993). "English Verb Classes and Alternations." Chicago University Press.
3. G'ulomov, A. (1985). "O'zbek tili grammatikasi." Toshkent: Fan.
4. Xudoyberdiyev, N. (2002). "O'zbek tilida fe'llar semantikasi." Toshkent: Universitet nashriyoti.
5. Crystal, D. (2008). "A Dictionary of Linguistics and Phonetics." Blackwell Publishing.